

LUNDS UNIVERSITET
Samhällsvetenskapliga fakulteten

På tröskeln till mänsklighetens bästa tid?

- **En analys av moderaternas partiprogram ur ett feministiskt postkolonialt och poststrukturalistiskt perspektiv**

Lunds universitet
Centrum för genusvetenskap
GNVK01

Anna Fröjd
Handledare: Maja Sager
HT10

Abstract

In this paper I have analysed the Moderate party (the leading and currently reigning Swedish right wing party) party programme. My main purpose has been to elucidate their capitalist/neoliberal discourse on constructing differences between Swedish people and immigrants through a feminist postcolonial and post structural discourse. I have done a thematic analysis of content inspired and organized by the ideas and concept of the post structural theorists Laclau and Mouffe as described by Winther and Phillips (2007). I have identified “swedes” (“svenskar”) and “immigrants” (“invandrare”) as being the organizing distribution of meaning and showed the different and often contradictory discourses they are built up on and how they are justified. I have also tried to place this in a bigger context to show what consequences this could have for the defined different and for the construction of an imagined Swedish culture. From a postcolonial feminist view I have focused on the construction of identification, differences and likeness, the ignored social and economic implications for differentiation and the impact of race and racism in the discourse. I have shown how the discourse of the Moderate party contributes to a well-established political discourse on the problems on immigration and the upcoming xenophobic movements in Sweden today.

Nyckelord: rasifiering, kulturrasism, postkolonial feminism, poststrukturalism, moderaterna

Keywords: racialisation, cultural racism, postcolonial feminism, poststructuralism, the Moderate party

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.2 Syfte och frågeställning	1
2. Disposition	3
3. Forskningsfältet.....	4
3.1 Rasifiering.....	8
4. Teori	9
4.1 Postkolonial och historiematerialistisk teori	9
4.2 Poststrukturalism.....	11
4.3 Teorierna i dialog.....	13
5. Metodologisk reflektion och material	16
6. Analys.....	19
6.1 Invandrare som nodalpunkt	20
6.2 Nation och naturalisering.....	21
6.3 Identitet som internaliserad självförståelse.....	23
6.4 Motsägelse och diskursiv kamp	25
6.5 Mångfald, kulturell sammahet och vägar till motstånd	29
7. Sammanfattning	33
Litteraturlista	38
Internetkällor	39
Övrigt tryckt material	40

1. Inledning

I valdebatten inför riksdagsvalet 2010 utmålades Sverigedemokraterna som ett stort hot mot det svenska politiska klimatet och den framtida riksdagens styre. Det pratades om hur de, om de blev invalda, skulle få vågmästarroll och på så sätt få igenom sin främlingsfientliga, numer kallad invandringskritiska, politik trots de andra partiernas annorlunda inställning i frågan. Det fördes diskussioner om hur partiet skulle bemötas, skulle politikerna ”ta debatten” eller riskerade det att legitimera och befästa den här typen av åsikter? För mig med genusvetenskaplig bakgrund blev detta intressant då det på ett tydligt sätt visar på talets komplexitet, hur man genom att identifiera en diskurs samtidigt befäster den. Detta var nu en fråga som lyftes från klassrummet och kurslitteratur rätt in i politiken och den mediala debatten. Moderaterna och alliansen vann valet och sverigedemokraterna klev in i riksdagen som ett parti större än både vänsterpartiet och kristdemokraterna (Valmyndigheten, 2010).

Jag menar att det ligger en fara i att utmåla sverigedemokraterna som det enda hotande ”invandringskritiska” partiet. Det gör att de andra partierna indirekt tar på sig en självutnämnd kvalitetsstämpel som motsatspartier till sverigedemokraterna och därigenom står ogranskade i dessa frågor. Jag misstänker att sverigedemokraternas intåg i riksdagen inte skulle varit möjligt om det inte redan fanns en etablerad värderande diskurs där det talas om invandrare på ett sätt och svenskar på ett annat. Jag tror inte heller att det är en slump att sverigedemokraterna ökade så kraftigt efter fyra år av borgerligt styre. Dessa funderingar och tankar får mig att vilja studera hur valets ”vinnare”, moderaterna, talar om migration och om invandrade och ”svenskar”. Jag undrar hur moderaterna som regerande parti med en borgerlig och kapitalistisk agenda urskiljer kategorin Vi som i vi svenskar och hur den upprätthålls mot kategorin de Andra, de invandrade.

1.2 Syfte och frågeställning

”Att rikta strategisk kritik mot det nu rådande sättet att tala om skillnader, mångfald och makt måste vara ett avgörande inslag i en feministisk strävan efter revolutionär

social förändring.” (Mohanty, 2003: 221)

Syftet med uppsatsen är att identifiera en ledande politisk diskurs om invandrade och svenskar och visa på vilka värden den bär på. Jag vill studera När det talas om dessa kategorier, Hur det talas om dem och vad det gör med förståelsen för kategorierna. Problemställningen och utgångspunkten för undersökningen blir alltså att studera inom vilka politiska frågor migration och kategorierna invandrad och svensk blir relevanta och hur det påverkar förståelsen av dessa kategorier? Jag tar min utgångspunkt i feministisk teori och min förståelse för identitetskategorier och en önskan att föra ett emancipatoriskt projekt kommer av den genusvetenskapliga diskurs jag anser mig tillhöra. Genom att rikta den genusvetenskapliga kritiken mot fler identitetskategorier och gruppbildningar i samhället hoppas jag utveckla och bredda den genusvetenskapliga diskursen och ifrågasätta och förändra den ledande politiska diskursen jag analyserar.

För att söka svar på forskningsproblemet kommer jag arbeta utifrån två forskningsfrågor och dessa kommer också utgöra den grundläggande strukturen i min analys. Jag har alltså formulerat två huvudfrågor som jag ser som delar av samma helhet.

- Inom vilka politiska frågor görs migration och kategorierna invandrad/svensk till relevanta kategorier hos moderaterna?
- På vilket sätt fungerar dessa kategorier rasifierande och könande?

2. Disposition

I denna inledningsdel av min uppsats har jag velat ge en bakgrund till, och en förståelse för, min uppsatsidé och vad som motiverat mig att skriva den. Jag kommer nedan att först försöka göra forskningsfältet överskådligt och visa på tidigare forskning som angränsar eller på annat sätt är relevant för min egen undersökning. Meningen med det är att kontextualisera, dels för att ge en överblick över tidigare forskning och dels för att skapa en förståelse för inom vilket teoretiskt och kunskapsproducerande fält den här uppsatsen kommit till. I teoridelen kommer detta förtydligas ytterligare genom att jag redogör för postkolonialismen och poststrukturalismen som i dialog med varandra utgör mina teoretiska utgångspunkter. Här är syftet att göra min egen kunskapssyn synlig och motiverad. Sedan kommer jag att presentera mina metodologiska val och empiriska avgränsningar. Min avsikt är att ge nödvändig bakgrundsinformation som tillsammans med min problemställning och mina forskningsfrågor ska göra det lättare för läsaren att senare kunna följa min analys. Analysen är uppdelad i fem rubriker utifrån vad jag identifierat som bärande teman i konstruktionen av nodalpunkterna och mina två forskningsfrågor söker jag besvara löpande i analysen för att visa på hur sammanflätade de olika temana är. Till sist kommer jag att sammanfatta min analys och lyfta fram mina viktigaste poänger, den här sista delen är resonerande och syftar till att tydliggöra analysen. Genom att redogöra för forskningsprocessen och i teori- och metoddelen motivera mina val och ställningstaganden vill jag underlätta både för förståelse och för kritik.

3. Forskningsfältet

I det här avsnittet vill jag ge en övergripande bild av antirasistisk forskning och presentera forskning vars utgångspunkt ligger nära min egen problemställning. Jag presenterar verk som jag själv tagit del av och som jag därför anser vara viktiga för min egen undersökning och analys. De olika verken har påverkat min undersökning på olika sätt. Nira Yuval-Davis (1997), Etienne Balibar tillsammans med Immanuel Wallerstein (1997) samt Chandra Talpade Mohanty (2003) har alla skrivit betydelsefulla verk som har ett större anspråk genom att kartlägga mer övergripande rasistiska och sexistiska strukturer. Det samma gäller för antologin *Rasism i Europa* (2004). Dessa verk har utvecklat och utmanat mitt tänkande och har därför blivit viktiga för min teoretiska utgångspunkt och för argumentationen i min analys. De verk som ligger närmare min egen problemställning har jag kunnat föra en dialog med, både ifråga om dessa verks slutsatser och deras teoretiska och analytiska resonemang. Det är sociologiska studier av rasism och rasistiska strukturer inom olika delar av samhället som exempelvis Diana Mulinaris och Anders Neergaards *Den nya svenska arbetarklassen* (2004) och Peo Hansens forskning på migrationspolitiken inom EU de senaste 50 åren (2008). Jag har också läst två, på uppdrag av den dåvarande¹ regeringen framtagna, rapporter och kartläggningar av strukturell etnisk diskriminering inom svenskt arbetsliv, såkallade SOU rapporter. Förutom dessa antirasistiska och postkoloniala forskningsarbeten har jag använt mig av den poststrukturalistiska filosofen Judith Butler och hennes resonemang kring subjektet och de performativa handlingar som upprätthåller subjektet. Alla dessa namngivna verk menar jag ger en bra insikt i forskningsfältet och nedan kommer jag närmare presentera vart och ett av dem.

Etienne Balibar som är fransk filosof och Immanuel Wallerstein, amerikansk sociolog och historiker, tar i *RAS, NATION, KLASS* (1997) avstånd från uppfattningen att rasism föds ur rädslan för det främmande, vilket de identifierar som den rådande uppfattningen. De argumenterar för hur just föreställningar om ras och rasism är inbyggda i och en förutsättning för kapitalismen och att klass och nationalstaten är de institutioner som förvaltar och administrerar dessa värden. De jämför rasismen med sexismen och argumenterar för att dessa båda maktstrukturer har samma grund och

¹ Utredningen tillsattes 2004

fyller samma funktion för kapitalismen, att de båda är knutna till samhällsstrukturer så som arbetsdelning, nationalstat, tanken på centrum/periferi och kolonialism. De argumenterar också för varför ras och rasism fortfarande är relevanta kategorier för analys även om det idag inte är fråga om biologiska raser utan om etnicitet och kulturell rasism.

Nira Yuval-Davis är israelisk sociolog och har på många sätt en liknande förståelse som Balibar och Wallerstein men har sitt fokus på sexismen istället för rasismen. I *Gender & Nation* (1997) lyfter hon fram genusrelationernas betydelse för nationsskapandet och nationalism och hur kvinnan som symbol för nationalstaten reproducerar dessa både kulturellt och biologiskt. Hon visar också, precis som Balibar och Wallerstein hur nära knutna dessa processer är till uppfattningar om ras, etnicitet och kultur. Båda dessa verk har en historiematerialistisk förklaringsmodell, Balibar och Wallerstein tydligare än Yuval-Davis, som jag delar och tycker blir viktig i min egen undersökning av en politisk diskurs starkt knuten till ekonomi.

Chandra Talpade Mohanty är född och uppvuxen i Indien. Hon är professor i Women's Studies vid Syracuse University och en av de mest framstående postkoloniala kritiker av den västerländska feminismen. I texten *Med västerländska ögon* (1986) i den samlande antologin *Feminism utan gränser* (2003) argumenterar Mohanty för problemet med att använda "kvinnor" som analytisk avgränsad grupp och har sitt fokus just på hur västerländska feminister skrivit om kvinnor i andra delar av världen och därigenom gjort antaganden om en homogen grupp. Jag menar att Mohantys argument och studier har stor relevans även för andra identitetskategorier och inspirerar mig till att titta på hur kategorin invandrare används utan urskiljning och utan att ta hänsyn till andra faktorer som skapar en individs identitet och förutsättningar som handlande subjekt.

I antologin *Rasism i Europa – kontinuitet och förändring* (2004) har det samlats texter av ledande rasismforskare och debattörer som medverkat i ett forskningsseminarie 2003. Härifrån har jag använt mig av Philomena Essed och Lena Mattssons texter. Essed introducerar i artikeln *Rasism och preferens för sammahet: om kulturell kloning i vardagslivet* begreppet kulturell kloning och lägger därigenom fokus på hur homogenitet konstrueras genom utskiljandet av det främmande. Denna

argumentation tycker jag blir intressant just för att belysa även konstruktionen av svenskhet och lägga fokuset från kategorin invandrare i analysen. Mattsson på sin sida lyfter i kapitlet *Vit rasism* fram rasismens struktur av privilegieskyddande system och redogör för själva begreppet rasism. Hon argumenterar för att det är relevant att kontextualisera rasismen och argumenterar för att lägga fokus på och benämna vit rasism. På detta sätt vill hon visa på den omfattande strukturen och allas delaktighet i rasistiska samhällssystem. Även denna artikel använder jag för att tydliggöra svenskheten som konstruktion och konsekvenserna av den.

Den svenske statsvetaren Peo Hansen har skrivit om den migrationspolitiska utvecklingen inom EU de senaste 50 åren (2008). Han argumenterar att, som det gjorts tidigare, inte går att skilja den externa migrationspolitiken från den interna, det vill säga EU:s målsättning med fri rörlighet inom unionen. Hansen poängterar att det är just idén om den fria rörligheten som formulerat förutsättningarna för den externa migrationen. En medborgare av ett EU-land ska vara identifierbar utan att behöva identifiera sig vilket leder till misstro gentemot invandrade med bakgrund utanför OECD-länderna argumenterar Hansen. Det är alltså just den interna migrationen som gjort att EU behövt en strikt reglerad hållning gentemot extern invandring. Så trots att EU kan sägas vara ett multietniskt projekt har just detta gjort etnicitet till den betydelsefulla kategori den idag är i EU och i nationalstaterna inom EU. Hans bok är intressant för mig för att han tydligt kopplar migration och både en positiv och en negativ syn på invandrade till politik, ekonomi och stat, det vill säga hur politiken formar samhällets uppfattning om invandrade.

Diana Mulinari och Anders Neergaard, båda sociologer vid Lunds universitet, har forskat på den fackligt organiserade gruppen FAI –Fackligt aktiva invandrare och deras relation till LO. De ställer frågor om rasism kopplat till arbetsmarknad och organisering och visar på hur medvetanden och identiteter spänner över kategorier som kön, klass och etnicitet. De diskuterar också, och visar på användbarheten med begreppet rasifiering som jag själv kommer att använda mig av och redogöra för i samband med min teoretiska positionering.

Förkortningen SOU står för Statens Offentliga Utredningar och dessa kommer till efter regeringsbeslut, utredningarna kan antingen ske internt inom berörda

departement eller som de två jag tagit del av vara utförda och sammanställda av utomstående forskare på området. De två SOU rapporter jag läst, *Arbetslivets (o)synliga murar* och *På tröskeln till lönearbete*, båda från 2006, är den tionde och elfte rapporten ur den dåvarande² socialdemokratiska regeringens tillsatta utredning om strukturell och institutionell diskriminering på grund av etnisk och religiös tillhörighet där syftet var att identifiera och kartlägga de bakomliggande mekanismerna. Båda dessa rapporter har sitt fokus på arbetslivet och de ger båda en bra översikt över vart den svenska forskningen på området befinner sig och innehåller bidrag av framstående forskare som bland andra Anders Neergaard (som även är redaktör för den senaste), Paula Mulinari, Woukko Knocke och Paulina de los Reyes (redaktör för den första). Dessa båda rapporter utgår ifrån och visar tydligt på vilket sätt diskrimineringen är strukturell, detta är alltså något mätbart som kan synliggöras och det blir därför intressant för mig att se hur det talas (eller inte talas) om det inom den förda moderata politiken. Rapporternas slutsats är också att lagarna mot diskriminering måste skärpas och bättre följas upp, vilket är en politisk ansvarsfråga enligt forskarna. Jag har inte använt mig av texter av alla författarna, då många av dem har sina specifika forskningsområden. Inledningskapitlen, skrivna som en översikt av vad rapporten handlar om har varit viktigast för min egen analys.

Från den amerikanske filosofen och retorikprofessorn Judith Butler använder jag mig av hennes bok *Genustrubbel* (2007) och artikeln *Det performativa könet* (1997). I *Genustrubbel* utmanar Butler könskategorierna genom att hävda deras instabilitet, och argumenterar också för att feminismen riskerar att gå i sin egen fälla genom att använda kvinnan som ett subjekt att frigöra, då subjektet i sig är ett resultat av de förtryckande diskurserna. I artikeln *Det performativa könet* visar hon just hur föreställningen om ett enhetligt subjekt upprätthålls genom diskursiva praktiker men visar också på det motstånd som är möjligt att utföra inom diskursen.

² Utredningen tillsattes 2004.

3.1 Rasifiering

Ett begrepp som är centralt och som står som utgångspunkt i den här analysen är begreppet ”rasifiering”. Detta begrepp används av de flesta postkoloniala forskarna jag presenterat ovan och jag vill här sammanställa en förklaring och definition av rasifieringsbegreppet.

Inom de postkoloniala och poststrukturalistiska diskurserna blir kultur och etnicitet problematiska begrepp då de tenderar att få samma essentiella prägel som föreställningar om biologisk ras historiskt sett har haft (Mulinari och Neergard, 2004, Balibar och Wallerstein, 1997). Skillnadstänkandet i språket får effekten att vissa individer/grupper ses som bärare av ras/etnicitet/kultur, det vill säga rasifieras, och att dessa skiljs från ett sammanhållet ”Vi”. Inbegripet i rasifieringsbegreppet finns därigenom en maktaspekt. Makten att benämna och på så sätt urskilja en grupp/individ ligger hos de som inom en diskurs i ett visst kontext besitter den hegemoniska makten, i mitt fall svenskarna representerade av moderaterna. Som analysen kommer visa rasifieras även svenskarna men genom sin maktposition finns möjligheten att osynliggöra sin egen rasifiering (SOU, 2006:59 och 2006:60). Det går att se rasifieringen både som en samhällskonstituerande process där samhället delas upp och organiseras hierarkiskt utefter föreställningar om ”rasskillnad” och mer på en individnivå där människor rasifieras och etnifieras i förhållande till varandra genom tanken om folkgrupper. Jag menar att dessa två system oftast samverkar och existerar parallellt, även om den första oftast är mer dold och gärna avvisas. De teoretiker jag använt mig av visar på båda dessa parallella system, och som Diana Mulinari och Anders Neergaard påpekar får rasistiska handlingar olika konsekvenser beroende av aktörernas maktposition (2004: 227, 228). Det gör det därför intressant för mig att studera Sveriges största regerande parti.

4. Teori

Mitt teoretiska ramverk utgår från två olika kunskapsteoretiska riktningar, postkolonialismen och poststrukturalismen. De delar diskursanalysen och dekonstruktionen som gemensam metod och därigenom även grundläggande ontologiska utgångspunkter och kunskapsteoretiskt sett tycker jag att en sammanflätning av de två blir fruktsamt för min analys och speglar min egen förståelse. Jag börjar med att presentera dem var för sig och sätter sedan de två i dialog för att visa min egen ståndpunkt och hur jag använder mig av teorierna.

4.1 Postkolonial och historiematerialistisk teori

Den första av mina teoretiska utgångspunkter är antirasistisk/postkolonial (marxistisk)feministiskteori. Dess huvudintervention är kritik mot att kunskap och politik i vår del av världen präglas av etnocentrism, neokolonialism och imperialism. Postkolonialism är en heterogen teori med många olika forskare och förespråkare och rymmer flera olika fokus och infallsvinklar (Lykke, 2009: 111). Gemensamt är dock den antirasistiska hållningen där både de tidigare koloniserade länderna och kolonialmakterna studeras, och där nya kolonialiseringsprocesser och maktförhållanden i dagens globala värld synliggörs. Teorierna visar hur den kapitalistiska expansionen idag återskapar och upprätthåller de maktrelationer som rådde under kolonialismen och därför felaktigt uppfattas som något historiskt och passerat. Etienne Balibar argumenterar för hur rasismen och är ett strukturellt problem och därför inte kan förklaras som en rädsla för det okända. Han menar att hierarkier och utestängning är en förutsättning för den globala arbetsdelningen och att rasismen och sexismen är en institutionalisering av dessa hierarkier (Balibar, 1997: 21). Balibar ser världsekonomin och den borgerliga ideologin som största enhet och visar på hur alla andra enheter, även de sociala förhållandena, är beroende av varandra inom världsekonomin (Balibar, 1997: 21). Genom att studera sexism, rasism, etnifiering och hur föreställningar om ett folk skapas och upprätthålls lyckas postkoloniala teoretiker med en marxistisk syn som Balibar, Wallerstein och Yuval-Davis visa på

den historiska kapitalismens inbyggda motsägelsefullhet. Hur den på ett teoretiskt plan strävar efter jämlikhet men på det praktiska planet förutsätter ojämlikhet (Wallerstein, 1997: 115). Därför bär postkolonial teori på en stark solidaritetstanke och, de teoretiker jag valt att utgå ifrån, en historiematerialistisk hållning.

Som Pia Laskar påpekar i förordet till Mohantys *Feminism utan gränser* (2003) är just tillägget *feministisk* viktig då postkolonial teori traditionellt sett inte tagit hänsyn till könsaspekten, det vill säga hur begrepp som ras, nation, etnicitet och klass är könat och vice versa hur kön är kopplat till föreställningar om ras, nation, etnicitet och klass. Det handlar om att ingruppsolidaritet stärks genom att tydligt definiera sig emot något annat, som är främmande och hotande. Den egna gruppen, definierad med grund i en tänkt gemensam kultur, nationell eller etnisk identitet stärks i och med fiendligheten mot utomstående, men verkar också på andra hållet, en starkt avgränsad sammanslutning stärker fiendligheten gentemot andra. Detta har, som postkoloniala kritiker påpekat, skapat en dikotomi mellan Vi och de Andra. Denna typ av dikotomis motsättningar och verkningar har länge lyfts fram av feministiska teoretiker exempelvis redan 1949 av Simone de Beauvoir i *Det andra könet* (2002), där titeln just syftar på kvinnan som den Andre och där mannen utgör det privilegierade Vi-et. Även den feministiska teoretikern och filosofen Judith Butler har formulerat teorier och kritik baserade på makten i dessa binära oppositioner. Rasismen, precis som sexismen, struktureras alltså inte bara ekonomiskt utan även språkligt. Den är inbyggd i vårt sätt att tänka, tala och skriva just därför är dekonstruktion och diskursanalys dess viktigaste metod. Nina Lykke beskriver att ett överskridande av ett kulturessentialistiskt könstänkande är postkoloniala feministiska teories centrala mål (Lykke, 2009:108). Postkolonialt tänkande uppmärksammar hur kulturessentialism osynliggör olikheter mellan individer inom en definierad grupp. Därför är intersektionalitetsbegreppet centralt inom postkolonial teori. Det innebär ett avståndstagande från ett linjärt synsätt och argumenterar för hur identiteter och maktförhållanden präglas av flera olika sektioner i samverkan. Det går inte att studera etnicitet utan att också ta hänsyn till andra identifikationskategorier som exempelvis kön, ålder och klass. Alla dessa intersektioner bildar tillsammans exempelvis vår identitet och om en av dessa utesluts förändras samtidigt identiteten. Detta anser jag vara feminismens viktigaste bidrag till det postkoloniala forskningsfältet och till det feministiska fältet i stort. Analysen blir feministisk just för att föreställningar om

ras/etnicitet är så nära sammankopplat med, och fungerar så likt, föreställningar om kön. Denna förståelse möjliggör för kritik mot moderaterna i analysen just för att kön görs osynligt medan etnicitet görs relevant.

4.2 Poststrukturalism

Den andra teoretiska utgångspunkten som är viktig för min analys är den poststrukturalistiska teorin. Denna teoretiska diskurs byggs kring några grundläggande antaganden. Det innebär primärt att jag har en socialkonstruktionistisk förståelse och ser språket som konstruktivt och inte som en spegling av verkligheten. Vi får tillgång till verkligheten genom språket, det vill säga världen blir förståelig för oss genom de representationer och betydelser språket skapar av världen, men dessa representationer skapar samtidigt världen. Jag intresserar mig för talet då det med en poststrukturalistisk förståelse bestämmer de sociala relationerna vi har i samhället, genom att språket kommer före och på så sätt styr ”verkligheten”. Även detta är ett heterogent teoretiskt fält där det språkliga och det som kallas diskurs, en historiskt specifik förståelse och sätt att tala inom ett specifikt område (Winther och Phillips, 2000: 7 - Burr, 1995: 184), dels anses ha olika omfattande spännvidd och anses vara olika tvingande. Diskurserna är kontextbundna och föränderliga men i vissa specifika kontext kan vissa diskurser ses dominera över andra (Lenz Taguchi, 2004: 71). Diskurserna styr på så sätt hur vi uppfattar oss själva, vår subjektivitet. Denna diskursiva kamp mellan diskurserna gör det också tydligt att begreppet diskurs är nära kopplat till makt. Makt är inte, från en poststrukturalistisk synvinkel, något som kommer ovanifrån utan är inbäddat i de sociala praktikerna. Både diskursiva handlingar och vårt sätt att tala samverkar i att upprätthålla makten/diskursen (Börjesson, 2003: 37).

De poststrukturalistiska teorierna tar sin utgångspunkt i, till största del fransk, filosofi och språkteori som Althausers interpellationsteori, Foucaults teorier om makt, subjekt och en icke-linjär historieskrivning och Derridas dekonstruktionsteori (Lykke, 2009: 65, 75-76). Vivien Burr har i inledningen till boken *An Introduction to Social Constructionism* (1995) ställt upp fyra grundläggande ontologiska ställningstaganden

som hon anser förbinder olika socialkonstruktionistiska förhållningssätt med varandra. Det första enligt Burr är ett kritiskt förhållningssätt till för givet tagen kunskap och vår förståelse av världen. Enligt socialkonstruktionismen går det inte att nå objektiv kunskap om världen och språket kan aldrig ses som en spegling av vår omvärld (Burr, 1995: 3). Det andra grundantagandet är att all kunskap och förståelse är historiskt och kulturellt specifikt och ser olika ut både över tid och i rum och ingen kunskap kan hävdas vara närmare sanningen än någon annan (Burr, 1995: 4). Burrs antaganden följer på varandra i en logisk följd och accepteras de två första krävs en förklaring till hur kunskap uppstår om det nu inte är en spegling av världen. Enligt ett socialkonstruktionistiskt synsätt sker detta i interaktion mellan individer. Kunskap skapas i det sociala och genom språket där människor söker samförstånd. Därför blir just språket och det sociala intressant att studera. Den sista premissen att acceptera är förståelsen för att vår kunskap om världen sätter upp förutsättningar för vårt handlande. Så som vi förstår världen kommer att påverka våra handlingsalternativ och får därför ofrånkomligen sociala konsekvenser (Burr, 1995: 5).

Ernesto Laclau och Chantal Mouffe menar att diskurs ska förstås som betydelsebildningar utifrån tecknens strukturerade relation till varandra men betonar att dessa språkliga strukturer aldrig är bestämda utan bara tillfälligt fixerade och att de ständigt kan utmanas av alternativa betydelsebildningar (Winther och Phillips, 2000: 46). På samma sätt förstår Laclau och Mouffe ekonomin. Enligt ett historiematerialistiskt synsätt förstås samhälle och ekonomi som en objektiv enhet som skapar avgränsade samhällsgrupper i bestämd relation till varandra. Laclau och Mouffes kritik följer deras förståelse av diskurs. Ekonomin för Laclau och Mouffe är en strukturerande enhet men teoretiskt sett bara tillfälligt. Identifikation i klasser sker genom en tillfällig tillslutning som gjort andra identifikationsmöjligheter otillgängliga (Winther och Phillips, 2000: 46).

Den poststrukturella teoretiker, förutom Laclau och Mouffe, som jag i min analys använder mig av är Judith Butler och hennes resonemang om performativitet. Hennes fokus ligger på de diskursiva praktiker som blir ett resultat av diskursernas tillfälligt fixerade subjektpositioner, och hur dessa både kan leda till ett befastande men också öppna upp vägar för motstånd. Det föreställda jaget upprätthålls och manifesteras genom vårt handlande (Lenz Taguchi, 2004: 116). Hillevi Lenz Taguchi förklarar

Butlers syn på subjektet så här

”Identiteten/subjektiviteten är å ena sidan alltid redan betecknad – given sin innebörd av de diskursiva inskrivningarna som konstituerar subjektet – å andra sidan i en ständigt pågående process av betecknande.” (Lenz Taguchi, 2004: 116)

Men med den här förståelsen frigörs ett agentskap där subjekten, inom ramen för diskursen kan bjuda ett motstånd (Lenz Taguchi, 2004: 69). Denna möjlighet till motstånd blir intressant för min analys.

4.3 Teorierna i dialog

Jag väljer att presentera båda dessa teorier då jag tycker att de kompletterar varandra väl i deras olika teoretiska synsätt. Jag valde att beskriva den socialkonstruktionistiska synen under avsnittet där jag presenterar poststrukturalismen därför att jag anser den utgöra poststrukturalismens teoretiska bas. Men socialkonstruktionismen delas av postkolonialismen och det var just den ontologiska grundställningen som jag syftade på i inledningen till teoriavsnittet. Diskursanalysen som metod delas av båda teoretiska diskurserna. Det finns olika diskursanalytiska angreppssätt som alla har lite olika teoretiska implikationer. Winther och Phillips tar i sin bok upp tre olika och den jag har valt att utgå ifrån är Ernetso Laclau och Chantal Mouffes teorier som hos Winther och Phillips benämns som diskursteori. Diskursteorin har en stark poststrukturalistisk hållning och de för fram, enligt min mening, relevant kritik mot marxismens historiematerialistiska synsätt. För mig blir detta intressant då de postkoloniala teorierna jag använder mig av just har ett sådant förhållningssätt. Poststrukturalismen utgår från det socialkonstruktionistiska synsättet och riktar sin kritik mot exempelvis marxismen som har en strukturalistisk förklaringsmodell där det antas finnas en grundläggande, dold struktur som sätter upp förutsättningarna för hur världen är organiserad (Burr, 1995: 13). Hos marxismen är denna struktur ekonomin och klassmotsättningarna. Poststrukturalismen kan alltså anses både stå i kontrast till de postkoloniala, antirasistiska teoretiker jag använder mig av och i dialog med. I mitt arbete låter jag dessa stå i dialog med varandra. Om postkolonialismen, i mitt fall, delar den marxistiska förklaringen och ser ekonomin som den största tvingande enhet menar poststrukturalister att den första enheten är språket och att

språket skapar värden som sedan återspeglas i och påverkar alla andra enheter och relationer. Vårt sätt att tala är inte neutralt utan spelar en aktiv roll i både skapande och förändring av våra identiteter, sociala relationer och vår omvärld (Winther och Phillips, 2000: 7).

Jag menar också att postkolonialismen kan sägas sträva efter att synliggöra strukturer av rasism, kolonialism och imperialism och poststrukturalismen kan betona förändringspotentialen i dessa strukturer. Den säger inte att det med säkerhet kommer att förändras över tid utan att förändring är möjlig genom en diskursiv kamp. Poststrukturalismen blir också antirasistisk då den tar starkt avstånd från alla tankar om essentialism, både biologisk och kulturell och gör därigenom ras, precis som kön, till en diskursivt konstruerad kategori (Börjesson, 2003: 35). Ras blir därför en tillfällig organisering av kunskap och bara i egenskap av det går den att studera. Studieobjektet blir inte ras i sig utan de organiserande principer som ger kategorin betydelse, det vill säga diskursen. Det samma gäller för andra kategorier som nationell identitet, etnicitet och kön.

Jag vill, trots många likheter, betona konflikten hos de teorier jag har valt att använda mig av när det kommer till ekonomi och på vilket sätt jag menar att dessa teorier tillsammans bidrar och bildar min egen förståelse av detta. Laclau och Mouffe erkänner de ekonomiska förhållandena som klass men har kritiserat marxismen för att vara för determinerande och att en sådan teori låser fast medvetanden i klasser och därigenom även förändringspotentialen (Winther och Phillips, 2000: 38). Jag menar att Laclau och Mouffes förståelse är viktig, framförallt för att synliggöra förändringspotentialen i samhällsliga organiseringar. Men en förändrad diskurs förändrar inte förhållandet mellan ekonomiska tillgångar och handlingsutrymme utan endast vilka som sitter på dessa tillgångar. Det jag anser att de postkoloniala teoretikerna som jag använder mig av bidrar med är förståelsen för att ekonomiska förhållanden är faktiska och oavsett om vi identifierar oss klassmässigt eller ej kommer vissa individer ha mindre ekonomiska tillgångar än andra inom ett kapitalistiskt system. Det är den förståelsen som jag tar fasta på och som jag ser som sexismens, rasismens och etnifieringens yttersta politiska konsekvens. Därför anser jag att kapitalism bör ses som en kraft som strukturerar under- och överordning och blir därför i mitt arbete till en faktor att analysera. Både de postkoloniala teoretikerna

som jag använder och Laclau och Mouffe baserar sina analyser på betydelsebildning och artikulation och utgår i sin förståelse från Antoni Gramscis hegemonibegrepp. Kortfattat går hans teori ut på att ekonomi, våld och tvång inte är de härskande klassernas primära maktmedel utan just betydelsebildning (Winther och Phillips, 2000: 39). Det vill säga att språkligt ha tolknings- och förklaringsföreträde och att den starkare gruppens betydelse tillskrivning naturaliseras och därigenom accepteras.

Jag menar också att Laclau och Mouffes förklaring om tillslutning i identitetstillhörighet bör ifrågasättas. Jag tycker att detta hos Laclau och Mouffe framställs förenklat. Identitetsbegreppet har en psykologisk och essentialistisk konnotation, som något en människa bär inom sig. Det är också så, som jag kommer att visa senare, som moderaterna använder begreppet. Detta vill jag kritisera och här menar jag att intersektionalitetsperspektivet bidrar med en djupare förståelse. En individ har inte bara en identitet, utan identiteten består av flera olika tillhörigheter som kommer artikuleras olika i olika kontext. Med detta tillägg menar jag att identiteter aldrig är tillslutna utan kommer att få olika betydelse i olika sammanhang. Identiteter är inget vi bär inom oss utan tillskrivs oss och internaliseras i vårt eget medvetande och blir på så sätt en del av jaget/subjektet. Identiteter upprätthålls genom att de artikuleras på ett önskvärt och tillskrivet sätt och bör därför inte ses som enbart frivilliga kategorier. Därför menar jag att de två olika teoretiska förhållningssätten kompletterar varandra väl och inte alls nödvändigtvis utestänger varandra. De bildar tillsammans i min uppsats min egen kunskapssyn och ställer båda upp förutsättningar för mitt metodologiska förhållningssätt. Det är också den kunskapssynen och den kritik jag för fram i analysen av identitetskategorierna som moderaterna producerar som kan kallas feministisk och som gör min uppsats genusvetenskaplig.

5. Metodologisk reflektion och material

Jag utgår ifrån Laclau och Mouffes diskursteori så som den beskrivs av Marianne Winther och Louise Phillips och som jag presenterade den ovan. Diskursanalys som metod är starkt kopplat till mina teoretiska utgångspunkter, men Laclau och Mouffe erbjuder inget entydigt metodologiskt tillvägagångssätt. Jag kommer därför att göra en tematisk innehållsanalys inspirerad av Laclau och Mouffes diskursteori. De introducerar några begrepp som kan bli relevanta för en analys. Jag kommer att utgå ifrån dessa begrepp och ska nedan presentera och förklara begreppen och visa hur de fungerar i min analys. Men först vill jag sammanfatta den viktigaste teoretiska utgångspunkten hos Laclau och Mouffe som helt påverkar det analytiska tillvägagångssättet och analysens fokus, det vill säga diskursanalysens syfte;

Om diskursers syfte är att etablera värden, och dessa värden får sociala konsekvenser, så blir diskursanalysens syfte att studera hur entydighet etableras kring dessa värden. Det handlar alltså om att studera kampen mellan olika betydelser och kartlägga de processer som fastställer tecknens betydelse och får vissa betydelser att verka naturliga (Winther och Phillips, 2000: 32).

För att genomföra detta utgår Laclau och Mouffe, så som det beskrivs av Winther och Phillips, från några definierade analytiska begrepp. Den första utgångspunkten för analysen är att identifiera *Nodalpunkterna* i diskursen och att utgå ifrån dessa. Nodalpunkt beskrivs av Laclau och Mouffe som ett privilegierat tecken inom en diskurs som de andra tecknen ordnas efter och får sin betydelse i förhållande till. Som exempel tar de den nationella diskursen där ”folket” blir det privilegierade tecknet (Winther och Phillips, 2000: 33). I min analys skulle jag säga att nodalpunkterna är *svensk* och *invandrare*, som utifrån den etablerade förståelsen aldrig kan vara samma. Invandrad definieras i förhållande till svensk, och svenskheten blir underförstådd när invandraren identifierats. Diskursen skapas och upprätthålls genom *artikulation*. Artikulation är de utsagor och möjliga sätt att tala som fyller kategorierna med betydelse och på så sätt skapar ett tillfälligt fixerat sätt att tala om och förstå någon specifik företeelse, det vill säga diskursen om någonting (Winther och Phillips, 2000: 33). Den politiska diskursen om invandrare och svensk naturaliseras genom att vi skiljer dessa två kategorier från varandra och fyller dessa med betydelse så att de alltid står i ett motsatsförhållande till varandra och därför aldrig kan vara samma. Den

politiska diskursen kan därför analyseras genom att studera hur och när dessa två kategorier används och därigenom synliggöra artikulationerna som skapar betydelsebildningen av dessa begrepp. I min analys kommer det att framgå att betydelsen påverkas av en rad olika, konkurrerande föreställningar om dels vilka som passar in i kategorin, när kategorin är relevant och vilka sociala konsekvenser de får.

Laclau och Mouffe poängterar också att en diskurs aldrig står ensam utan är en del av ett *diskursivt fält* av motstridiga diskurser som konstitueras i förhållande till varandra, det vill säga andra möjliga betydelsebildningar (Winther och Phillips, 2000: 34). Diskursers betydelsebildningar riskeras alltid att rubbas av andra betydelsebildningar och det är denna kamp mellan diskurser som analysen syftar till att visa på. Genom att visa på den diskursiva kampen blir det tydligt att vår förståelse inte kommer av bättre eller sämre insikt i ”verkligheten” utan att verkligheten skapas genom den vinnande berättelsen om den. Diskursanalysen visar på hur, även om vissa diskurser i vissa kontexter har en starkare ställning är detta föränderligt och endast tillfälligt tillslutet. Jag kommer att studera utsagor tillkomna i moderaternas kapitalistiska/nyliberala diskurs och belysa dessa genom en postkolonial och poststrukturalistisk läsning. Detta för att visa på hur sanningseffekter i moderaternas diskurs skapas och upprätthålls, och därigenom även kunna visa på andra möjliga betydelsebildningar. Jag gör ingen regelrätt diskursanalys utan placerar moderaternas texter i en kontext och sätter dessa i relation till en samhällelig debatt och politisk utveckling. Jag studerar inte moderaterna som om de ensamt formulerade diskursen om svenskhet och invandrarskap utan som en del i produktionen och upprätthållandet av denna dikotomi. Jag sätter utsagorna i dialog med ett större diskursivt fält här representerat av bland andra Peo Hansen och de SOU rapporter jag använt.

Mitt analysmaterial består av tryckt material utgivet av moderaterna. Det är moderaternas aktuella handlingsprogram från 2007 och deras aktuella idéprogram från 2001. Handlingsprogrammet och idéprogrammet är de två delar som utgör moderaternas partiprogram. Handlingsprogrammet presenterar lösningar, den politik moderaterna vill driva, för att komma till bukt med de ”samhällsproblem” de själva identifierar. Här tar moderaterna ställning för vad de tycker ska känneteckna Sverige och visar på deras egna ambitioner i politiken. Handlingsprogrammet består alltså av konkreta reformförslag och idéprogrammet av moderaternas ideologiska

ställningstaganden och visioner. I idéprogrammet presenteras vilka önskvärda konsekvenser dessa ställningstaganden och visioner kan tänkas få. Idéprogrammet är därför mycket intressant då dessa värden utgör grunden för en politik som sedan kan förändras och betonas olika från val till val.

Jag är medveten om att moderaterna inte utgör den totala politiska diskursen och såklart inte står opåverkade av övriga partiers förhållningssätt och en allmän samhällsdebatt. Men jag menar att då moderaterna är största regeringsparti kan de ses utgöra en stor och viktig del av den hegemoniska makten i Sverige och blir därför relevanta som föremål för granskning. Jag tar heller inte hänsyn till alla de arenor där moderaterna artikulerar sin politik utan har istället valt ett mycket snävt och begränsat material. Jag är medveten om de brister i helhetsanspråk det medför men menar att partiprogrammet ändå måste läsas som partiets grundläggande politiska dokument. Partiprogrammet ligger till grund för den politik som artikuleras på övriga arenor. Material hämtat i partiprogrammet kan heller inte bemötas med att det skulle vara slarviga uttalanden eller ryckta ur sin kontext som utsagor på övriga politiska arenor kan ursäktas med. Partiprogrammet är ett väl genomarbetat dokument som präglas av stor försiktighet och eftertänksamhet och förväntas ligga till grund för den moderata politiken i flera år. Detta gör att det finns ett allvar och en tyngd i materialet som jag anser lever kvar i de citat jag har valt ut för analysen. En del citat består av flera meningar och en del är bara en del av en mening. Detta för att jag menar att det ofta bara är ett fåtal ord som bär på och reproducerar mening av makt hos de motstridiga kategorier jag analyserar. I en hel mening eller i större återgivna stycken riskerar dessa att osynliggöras, och de förhållanden av makt de är förbundna med att passera obemärkt.

6. Analys

Min analys struktureras utifrån mina två uppställda forskningsfrågor. Till att börja med kommer jag därför att diskutera kategorierna invandrad och svensk. Analysen kommer att utgå ifrån dessa kategorier och när de i det tryckta materialet är synliga respektive osynliga. Jag kommer att teoretisera kring hur artikulation respektive tysthet påverkar kategorierna och fyller dessa med betydelse. De citat jag lyfter fram dekonstruerar jag för att visa på hur något som vid första läsningen uppfattas som positivt och välmenande vid en djupare analys kan förstås skapa och upprätthålla hierarkier och hur en önskad utveckling hela tiden antyds. Jag kommer också resonera kring vilka sociala konsekvenser det kan tänkas ha. Utvalda och enligt mig relevanta delar av det diskursiva fältet kommer jag lyfta fram och visa på de olika diskursernas kamp och hur olika diskurser tillsammans utgör vår komplexa förståelse för kategorier som svensk och invandrad. Jag vill också, med utgång i Mohantys kritik, påpeka att det jag ser som skillnadstänkandet, här definierat i termer av etnicitet och kultur, inte förkroppsligas av någon utan studeras som en föreställning i sin kontext och med hjälp av den postkoloniala kritiken förstås i en vidare historiskt global organisering av tänkandet (Mohanty, 2003: 218-219).

Analysen är egentligen sammanhållen och de olika aspekterna eller meningsbärarna är svåra att skilja från varandra och bildar tillsammans den unika betydelsen av de identifierade nodalpunkterna svensk/invandrad. Trots detta har jag rubriksatt analysen för att underlätta läsningen. Rubrikerna syftar till de olika komponenter som jag definierat som bärande för begreppen svensk/invandrad hos moderaterna. Jag låter begreppen invandrare och svensk löpa som diskursiva nodalpunkter genom analysen. Jag kommer att börja med att problematisera begreppet invandrare och de grundantagandena moderaterna gör genom att urskilja denna kategori. Jag kommer sedan att visa på komplexiteten i begreppen genom att låta teori och analys löpa jämsides genom de teman som jag definierat fyller dessa kategorier med mening. Tillsammans utgör de olika aspekterna som jag visar på i analysen de komplexa och ofta motstridiga diskurser som samsas inom begreppen.

6.1 Invandrare som nodalpunkt

Invandrare är en nodalpunkt som jag, utifrån Laclau och Mouffes begrepp, i den nationella diskursen definierar utifrån det diskursiva elementet svensk (Winther och Phillips, 2000: 35). Den första administrativa definitionen av svensk borde enligt mig vara medborgare i nationen Sverige. Men diskursivt; både inom politik, media och i vanligt talspråk används också begreppet invandrare trots att även dessa förutsätts vara svenska medborgare, antingen från födseln (som barn till invandrade) eller genom att ha tilldelats medborgarskap senare i livet. Detta särskiljande gör det tydligt att kategorin svensk innehåller så mycket mer än den formella tillhörigheten ifråga om föreställningar kring kultur, ursprung, utseende, vanor och identifikation. I första kapitlet i SOU rapporten *På gränsen till lönearbete* förklarar Anders Neergaard att det administrativa begreppet invandrare är ett politiskt begrepp kopplat till svensk lagstiftning och migrationspolitik och syftar till en person som någon gång korsat nationella gränser för att komma till Sverige. Invandraren uppfattas och framställs som alltför annorlunda för att kunna räknas som en del av svenskheten. Att begreppet från första början används är på grund av den underförstådda förståelsen att personer som delar den erfarenheten kräver en viss sorts förpolitik; antingen för att stärka deras rättigheter eller för att få dessa personer att inte belasta utan bidra till välfärdssamhället genom att förebygga/straffa brott, arbetslöshet och segregation. Men att använda begreppet invandrare i stället för som den feministiske arbetslivsforskaren Woukko Knocke föreslår begreppet invandrad essentialiserar just den specifika delade erfarenheten (Neergaard, 2006: 26-27). Ordet invandrare fungerar som en identitetsstämpel, som om det antogs säga något om personen, som något personen är i första hand, liknande etiketten målare eller snickare. Det riskerar att bli ett epitet som uppfattas bära på en specifik betydelse och kommunicera något om personen. Det blir ett sätt att beskriva en person istället för att utgöra en del av en persons historia och erfarenhet, där makten till artikulation i det fallet skulle ligga hos individen själv. Begreppet invandrare öppnar också för det vidare användningsområde av benämningen som vi har idag med uttryck som exempelvis invandrarkvinna, invandrarförfattare och invandrarföretagare. Trots denna relevanta kritik, som lyfts fram i regeringsrapporten, fortsätter de politiska partierna att använda begreppet

invandrare. Även begreppen etnicitet och kultur används politiskt på det sättet att det ger en statisk och essentiell konnotation.

6.2 Nation och naturalisering

”Kulturen speglar ett folks själ. Här förenas det mest livskraftiga i det nationella arvet med det bästa som skapas i andra länder och av andra folk.” (2001: 30)

Detta skriver moderaterna i sitt idéprogram från 2001 under kapitlet om kulturens kraft och idéer för framtiden. Denna utsaga är på intet sätt neutral utan ett mycket tydligt exempel på hur tanken om ett folk olikt andra folk naturaliseras genom tanken om en kollektiv folksjäl och där både *arv* och *själ* bär på föreställningar om en essens. Svenskheten framställs som något som kan gå i arv, som om den biologiskt överfördes från en generation till nästa (O’Dell, 1998: 189). Citatet visar på synen på kultur som någonting som kommer inifrån, någonting som speglar insidan, så att lika sociala praktiker beror på en likartad insida. Med detta synsätt blir olika kulturella och sociala praktiker ett bevis för olika folks olika innersta kärna. Förbundet med en sådan syn på en nedärvd ”folksjäl” finns också synen om en naturlig arbetsdelning mellan könen. När moderaterna som i citatet ovan befäster en sådan här syn på kultur befäster de också en traditionell syn på familj där föräldrar av olika kön förväntas lära barnen olika och etniskt specifika värden. Både Balibar och Yuval-Davis argumenterar för att det är denna naturalisering som är roten till både sexism och rasism (Balibar och Wallerstein, 1997: 37, Yuval-Davis, 1997: 11). Moderaternas partiprogram är ett exempel på detta kulturella narrativ som beskriver både etniska och nationella kollektiv. Dessa tänkta kollektiv är just föreställningar, ”fiction” hos Yuval-Davis, men också det som själva nationalstaten bygger på.

Nationalismen består av uppfattningen att ett lands gränser överensstämmer med befolkningens etniska gränser, detta är en orimlighet i verkligheten. Och som moderaterna själva påpekar så ökar människors rörlighet.

”Nationsgränser får allt mindre betydelse. Det är en utveckling som politiken ska främja.” (2001: 51)

Men som regeringsparti på en nationell arena utgör detta också ett hot. Genom globaliseringen kommer en nations suveränitet ständigt behöva förhandlas och regleras, för Sveriges del allra mest gentemot Europeiska Unionen som centraliserad överstatlig organisation. Detta hot menar jag underblåser nationalismen och gör just föreställningen om kultur och folk till ett viktigt inslag i den nationella politiken. Moderaterna bekräftar den bilden genom att vidare skriva

”Rörlighet får också kulturella konsekvenser. Historier, religioner och traditioner blandas. Det innebär dock inte att det nationella upphör att spela roll. Tvärtom blir rötter och den lokala förankringen viktigare när rörligheten ökar. Nationen hålls samman av det som uppfattas vara den gemensamma identiteten.” (2001: 51)

Här får vi veta att rötter blir viktigare i och med rörligheten och citatet återfinns i det kapitlet i idéprogrammet som moderaterna beskriver ska presentera vilka värderingar som ska ges företräde i politiken. Detta framställs som en sanning men följer egentligen inte någon given logik. Istället menar jag att det är just den politiska diskursen som skapar denna gemensamma identitet, som även moderaterna antyder just är föreställd och inte autentisk. Förklaringen att ökad rörlighet skulle göra våra rötter starkare är, enligt mig, en starkt nationalistisk tankegång. Här kopplas det föreställda ”folket” till ett territorium och antyds ha företräde till en specifik region och denna koppling mellan ”ett folk” och dess land naturaliseras genom ett föreställt rotsystem (Mattson, 2004: 132). Moderaternas tankar om ett folks gemensamma rötter antyder också att dessa skulle gå längre tillbaka än vår födsel, att en svensk alltid skulle känna sig svensk oavsett vart den är född eller under vilka förhållanden den vuxit upp. Detta omöjliggör för inflyttade att någonsin tas för svenska då citatet antyder att vi skulle vara i grunden olika. Moderaternas essentialistiska syn på kulturell identitet riskerar enligt min läsning att i förlängningen få konsekvenser även för andra identiteter, exempelvis könsidentitet. Tanken om rötter och folks innersta kärnor legitimerar en liknande förståelse även för könsidentitet och fungerar därför fastlåsende då könskategorier, liksom etniska kategorier, inte är neutrala utan implicit förbundna med strukturell makt och förväntade färdigheter. Citatet framstår i min läsning att ha som syfte att fungera lugnande och tröstande för svenskar oroliga för invandring, Sverige blir inte mindre svenskt tröstar moderaterna. Men detsamma gäller inte för de invandrade, de förväntas också att ta del av den svenska hegemoniska identiteten och sätta den framför och vid en eventuell ”krock” göra

avkall på sin tidigare nationella identitet. Det är just själva befästandet av tanken om ”rötter” som skiljer folk från folk, som skiljer svenskar från invandrare, och som hela tiden legitimerar denna uppdelning.

6.3 Identitet som internaliserad självförståelse

Laclau och Mouffe har förklarat att gruppbildning och kollektiva och individuella identiteter ska förstås som en reducering av möjligheter som befästs via en tillslutning av kategorier så att andra möjliga gruppbildningar blir omöjliga. När invandrare definieras som grupp sker det mot gruppen svensk och skapar på så sätt båda dessa grupper. Den här typen av gruppbildning blir politisk, argumenterar Laclau och Mouffe, just för att den ignorerar skillnader inom gruppen och därigenom även andra möjliga formationer (Winther och Phillips, 2000: 52). Moderaterna visar på vad det innebär att vara svensk och vad det innebär att vara invandrare och bidra till det mångkulturella Sverige. Under rubriken *Samhällets rötter* beskrivs Sveriges historia som om det fanns ett före, en tidigare homogen och sammanhållen kultur att värna och bevara. Där står

”Kristendomen har en särställning i det svenska samhället i kraft av sin hävdvunna roll i vår kultur och vår historia. Vi ska värna om den etik och den tradition av humanism och medmänsklighet som kristendomen varit och är förbunden med.”
(2001: 30)

Det svenska ”Vi” i citatet blir här ett kristet Vi. Den kristna religionen representerar svenskhet och verkar på så sätt uteslutande för alla med en annan religion. Dessutom beskrivs kristendomen, och genom religionens särställning i samhället även själva det svenska samhället, som om det bar på en speciellt god etik. Denna tradition av humanism och medmänsklighet i kristendomens namn kan såklart ifrågasättas med tanke på den historiska traditionen av korståg, abortmotstånd, kolonialism och andra former av våld i religionens namn. Utan att det artikuleras explicit skapar denna utsaga också en föreställning om andra religioner och samhällen som mindre etiska och humana. Sverige står för det civiliserade, trygga och moraliska medan icke kristna (och i den nu rådande politiska kontexten kan tänkas underförstått muslimska) länder uppfattas som dess motsats.

”Barbari, folkmord och terrorism präglar ännu delar av världen.” (2001: 16)

Detta ”ännu” i citatet antyder den universalism som jag kommer visa senare starkt präglar moderaternas synsätt. Moderaterna ser en linjär utveckling där de svenska och europeiska samhällena ses som hela mänsklighetens slutmål, som det rena, moderna samhället.

Yuval-Davis förstår både kollektiva och individuella identiteter som just kulturella narrativ (Yuval-Davis, 1997: 43). Identiteter skapas genom att formulera likheter och skillnader mellan jaget/den egna gruppen och andra och dessa identiteter uppfattas som mer eller mindre stabila. Det är det som moderaterna i sitt partiprogram gör genom att tillskriva svenskheten specifika kristna värderingar och beskriva omvärlden som barbarisk. Grupperna är just föreställda och har ingen ”verklig” förlaga, de blir till via språket, till exempel i moderaternas tryckta material. Här får de sitt innehåll genom representation, ett av de viktigaste elementen i gruppbildningsprocesser (Winther och Phillips, 2000: 52). Men identiteter, som Yuval-Davis påpekar, skapar också sociala positioner och blir därigenom en fråga om makt och maktskillnad. Att skapa identiteter på det sätt moderaterna i sitt partiprogram gör, bör enligt min tolkning, förstås i termer av makt. Identiteter essentialiseras och uppfattas som något som kommer inifrån, något människor bär på och kommer att påverka subjektens aktörskap. Förbundet med identiteter står förväntade sätt att handla och känna och dessa förväntningar måste subjekten förhålla sig till, antingen genom att uppfylla eller förskjuta dem genom att motsätta sig dessa (Butler, 1997). Sammanhållning och identifikation i dessa identitetskategorier är något som idealiseras, och genom att leva upp till dessa genom just handling, kropp och i självbild naturaliseras identiteterna och ger intryck av att föregås av en inre kärna (Butler, 1997). Makten att vidmakthålla diskursen ligger alltså både i moderaternas skillnadsgörande och i subjektens reproducerande av denna skillnad.

Som Katarina Mattson argumenterar i *Rasism i Europa* (2004) bör uppdelningen, hos moderaterna mellan svenskar och invandrare, ses som ett led i ett ”privilegieupprätthållande system” där ”vitas” eller ”etniska svenscars” privilegier rättfärdigas och ses som ett resultat av en rättvis fördelning ofta baserat på tankar om ett övertag i humankapital (Mattson, 2004: 128). Balibar och Wallerstein lyfter här fram den grundläggande motsägelsen i den historiska kapitalismen som en förklaring.

Det vill säga att kapitalismen inte motsätter sig teoretisk jämlikhet men i praktiken förutsätter ojämlikhet genom sitt behov av ett arbetande samhällsskikt (Wallerstein, 1997: 115). Etnifiering och föreställningen om ett folk blir en av lösningarna för att komma runt denna motsättning. I en svensk kontext blir resultatet att andrafieringen av invandrade precis som av kvinnor skapar en samhällsgrupp med mindre medel och mindre inflytande. Rasismen, precis som sexismen, är för kapitalismen ett medel i att skapa hierarkier för att motivera den nationella (och globala) arbetsdelningen och bara genom en naturalisering kommer dessa att internaliseras även i den utdefinierade gruppens självförståelse, och därigenom inte ifrågasättas. Balibar och Wallerstein argumenterar för att den folkliga rasismen får sina teorier från den politiska och akademiska rasismen som med vetenskaplig argumentation lägger fram synliga bevis om invandringens problem och stärker på så sätt föreställningen om en ursprunglig identitet som individer från alla samhällsklasser kan känna igen sig i (Balibar, 1997: 35). Därför menar jag att sverigedemokraternas frammarsch tillsammans med andra högerpopulistiska och rasistiska grupperns ökning måste ses som ett symptom på den redan etablerade och av moderaterna förda politiken där skillnadstänkandet är starkt etablerat. Den inbyggda motsägelsen i kapitalismen och den diskursiva kamp som följer där av kommer jag diskutera mer under nästa rubrik.

6.4 Motsägelse och diskursiv kamp

Immanuel Wallerstein har argumenterat för hur universalismen, rasismen och sexismen förutsätter varandra. Universalismen är stark hos moderaterna som kallar sitt idéprogram för *"På tröskeln till mänsklighetens bästa tid"*. De skriver att världen aldrig har varit bättre och detta tack vara kapitalismens spridning och beskriver den liberalkonservativa idétraditionen som *"[...] den starkaste både välståndskapande och humanitära kraften."* (2001: 15). Här ses alltså Sveriges och övriga västvärldens samhällsstruktur och kultur som målet högst upp i utvecklingsskalan, och våra värderingar och normer som goda och civiliserade och som hos moderaterna som jag visade tidigare står i förhållande till en, ofta barbarisk, omvärld. De åberopade mänskliga rättigheterna är ett typexempel på ett sådant värde som alla har eller kommer att erkänna i den historiska utvecklingen moderaterna ser, något för hela

mänskligheten. Spridningen av politiska idéer ses som en räddning för ”underutvecklade länder” och blir en del i moderaternas utvecklingsteori.

”Människovärdets och frihetens universala betydelse måste erkännas. Ju snabbare och bredare det sker, desto effektivare kommer destruktiva krafter att fortsätta att trängas tillbaka.” (2001: 15)

Men universalismen måste ses i ett större sammanhang och kräver en djupare analys. Universalismen kommer ur ett starkt eurocentriskt moderniseringsprojekt som ser en möjlig och önskvärd utveckling för hela mänskligheten, som just kommer *tränga tillbaka* allt som är annorlunda. Denna utvecklingssyn är tydlig hos moderaterna där Sverige framstår som det goda exemplet och där den moderna människan endast erkänns om den liknar ”en modern svensk”. Denna homogeniseringsprocess kommer jag diskutera vidare i nästa kapitel och väljer här att istället fokusera på just motsägelsen, de två parallella förhållningssätten som syns hos moderaterna.

Den humanistiska och goda självbild som moderaterna producerar krockar ofta med ekonomiska intressen och ett säkerhets- och trygghetstänkande som formulerar omvärlden som ett hot. Denna motsägelse blir tydlig när det kommer till frågor om migration, invandring och mångfald. Moderaterna skriver i sitt idéprogram under rubriken *En ny identitet* att

”Öppenhet måste vara det svenska samhällets ledstjärna. Det gäller för dem som genom arbete eller på grund av förföljelse vill bygga en ny framtid i vårt land. Att ta emot flyktingar är en fråga om att bry sig om, att ställa upp, och att visa barmhärtighet.” (2001: 52)

och vidare i handlingsprogrammet

”En grundprincip är att alla som kommer till vårt land ska arbeta och göra rätt för sig.” (2007: 38)

En misstänksamhet och en rädsla för utnyttjande artikuleras jämsides med ett humanistiskt ansvarstänkande, de mänskliga rättigheterna och människors lika värde. Dessa två motsägelsefulla förhållningssätt kallar Peo Hansen för det nyassimilatoriska- och antidiskrimineringstänkandet (Hansen, 2008: 199). Båda dessa förhållningssätt existerar i dagsläget parallellt med varandra inom svensk partipolitik

men hos moderaterna med tonvikt på det senare nyassimilatoriska förhållningssättet. En human asylpolitik och allas lika värde artikuleras som en gemensam värdegrund men den moderata politiken fokuserar på integration, och på att lösa de ”problem” som invandringen medför. När det kommer till frågor om arbete blir detta extra tydligt hos moderaterna.

Den universella humanismen utgör alltså en motsägelse till citatet tidigare som implicit antyder att alla som kommer hit inte vill göra rätt för sig utan utnyttja det svenska välfärdssystemet. Wallerstein argumenterar för att denna motsägelse är inbyggd i, och en förutsättning för den moderna världens historiska (ekonomiska och politiska) system (Wallerstein, 1997: 49). Universalismen är uppbygglig just för våra normer och värderingar, för den nyliberala tron på allas lika möjlighet. Rasismen och sexismen är ett medel för att effektivisera kapitalackumuleringen genom låga produktionskostnader. Med universalistiska normer om allas lika värde och meritokrati³ går inte strukturell orättvisa att rättfärdiga och därför befästs diskriminering och hierarkier diskursivt genom språket med just föreställningar om skillnader i ras/etnicitet/kultur/kön. Motsägelsena är alltså en dynamisk kraft helt betingade av ekonomiska och politiska intressen (Hansen, 2008: 195).

Citatet tidigare om att invandrare ska göra rätt för sig är exempelvis hämtat ur handlingsprogrammet under kapitlet om arbete och tillväxt. Under underrubriken ”*Minskat utanförskap*” behandlas i ett avsnitt diskriminering på arbetsmarknaden, där omnämns både könsdiskriminering, diskrimineringen av funktionshindrade och åldersgrundad diskriminering, men inte diskriminering av invandrare som kulturell och etnisk diskriminering. Att etnicitet och kulturell identitet på arbetsmarknaden fungerar diskriminerande och uteslutande ignoreras och i kapitlet om arbete och tillväxt fokuseras det på helt andra effekter av ett invandrarskap. Här tillägnas integrationen en egen underrubrik ”*Arbete och integration*” och det är där citatet återfinns. Fokus där ligger på hur arbetslinjen ska stärkas både inom flyktingpolitiken och inom övrig invandringspolitik. Sysselsättning är den ena lösningen för en lyckad integration som moderaterna ser det och den andra är språkkunskaper och kunskaper om det svenska samhället och vilka regler som gäller här. Arbete ska alltså inte bara

³ Meritokrati - samhällsordning i vilken individer rangordnas och sociala belöningar (inkomst, status) fördelas efter förmåga och förtjänster, oftast värderade efter utbildningsmässiga meriter. (<http://www.ne.se.support.mah.se/lang/meritokrati>)

integrera utan integrering är en förutsättning för att få ett arbete. Denna politik har starka ekonomiska undertoner, och integrationen ska tjäna samhället. Den ekonomiska förklaringen av problemet med att invandrare är marginaliserade på den svenska arbetsmarknaden blir alltså att invandrare saknar humankapital så som språkkunskaper och därför inte är anställningsbara i önskvärd utsträckning. Endast två meningar berör diskriminering, och då att det ska bli lättare för enskilda att driva diskrimineringsfall, vilket begränsar en strukturell orättvisa till en enskild individs olycka. De universalistiska ställningstagandena om barmhärtighet och att bry sig om är här som bortblåsta. Integration presenteras som den viktigaste lösningen, och misslyckad integration ses som orsaken till sociala problem. Men då en diskriminerande arbetsmarknad bara ägnas två meningar signalerar moderaterna att integration är den enskildes ansvar. I handlingsprogrammet tydliggörs den synen så här

”I ett moderat Sverige är det möjligt att bli något tack vare egna ansträngningar. Där betyder det mer vart man är på väg än var man kommer ifrån” (2007: 11)

och vidare

”Fördomar, dåliga attityder och förutfattade meningar kan inte lagstiftas bort. [...] Varje människa har ett ansvar för att påverka samhällets normer och säga ifrån när dåliga attityder kommer upp till ytan. ” (2007: 28)

Det är alltså inte politikernas ansvar eller ens möjlighet att reglera diskrimineringen utan individens. Ändå beskrivs hela tiden arbete som lösningen, att ökad sysselsättning skulle generera ett minskat utanförskap. Värt att nämna i sammanhanget är att majoriteten av de invandrade svenskarna faktiskt har ett arbete och står för sin egen försörjning. Men hos moderaterna står berättelsen om den arbetslösa invandraren mot föreställningen om arbetsgemenskapen som speglar ett varmt, inneslutande och gemytligt sammanhållet Sverige. De murar och gränser som finns inom arbetsmarknaden och de negativa konsekvenser etnifieringen har där nämns inte. Hierarkier, status, löneskillnader, inflytande och utvecklingsmöjligheter inom arbetsmarknaden ignoreras. Och som Paulina de los Reyes påpekar i *Arbetslivets (o)synliga murar* (2006) ses möjligheten till ett arbete som nyckeln till integration, utan att ta hänsyn till arbetets innehåll eller arbetsvillkoren. de los Reyes bild bekräftas när moderaterna i idéprogrammet skriver *”[...]omsorgen om fackliga*

och andra intressen hindrar nya jobb att komma till, stänger ute många från arbeten som de annars skulle kunnat få.” (2001: 18)

På detta sätt kodas socioekonomiska skillnader till en fråga om kulturskillnad samtidigt som etnisk diskriminering på arbetsmarknaden ignoreras. Underordningen rättfärdigas och gör att moderaterna slipper tala om klass, kön och förtryck. Motsägelsen blir produktiv då moderaterna kan tala om statens ansvar och medmänsklighet och samtidigt göra integrationen till den enskildes ansvar genom underbetalda arbeten.

6.5 Mångfald, kulturell sammahet och vägar till motstånd

Berättelsen om den misslyckade integrationen står i moderaternas politik, som jag visat på tidigare, jämsides med idén om mångfald som eftersträvansvärd målsättning för ett modernt svenskt samhälle. Här menar jag att problemet blir tydligt. Samtidigt som det främsta politiska målet är att minska segregationen och ett fragmenterat samhälle så befästs ständigt olikheter genom skillnadstänkande och tudelandet av svenskar och invandrare i språket. Moderaterna skriver i sitt idéprogram att det ska gå att vara svensk på flera sätt (2001: 52). Men samtidigt betonas det att

”Mitt i den etniska och kulturella mångfalden är ändå Sverige just Sverige, med normer som binder folket samman.” (2001: 30)

Dessa kollektiva normer och föreställningen om det historiskt goda svenska samhället som skulle ha sina rötter i kristendomen blir problematiskt ur en feministisk synvinkel. Dels bär bilden av det historiskt svenska på en föreställning om ett arv, att dessa normer skulle vara överförda från generation till generation. Immanuel Wallerstein menar att olika uppfostran inte bara kan vara olika i olika etniska grupper utan att själva definitionen av en etnisk grupp är att de socialiserar sina barn på ett speciellt sätt (Wallerstein, 1997: 115). Det gör familjen till en bärande enhet i produktionen av ett folk och riskerar att konservera de könsrelationer och den arbetsdelning som traditionellt kommer med idén om familjen. Det blir i så fall fastlåsende för kvinnor på grund av deras reproduktiva roll och det ansvar för överförande och uppfostrandet av goda medborgare som därigenom åläggs oss. Denna

konservativa tanke med ett ständigt befastande av bilden om det goda samhället med gemensamma normer och värderingar ignorerar och osynliggör den historia av förtryck och underordning byggda på föreställningar om kön som historiskt sett och fortfarande präglar Sverige.

Citatet visar även på att i en kulturell mångfald står svenskar och svenskheten ut som det överlägsna och önskvärda. Svenskar är lite mindre etnifierade än andra, lite mindre annorlunda och detta gör att svenskheten står som norm mitt i mångkulturen. Citatet tydliggör att mångkulturalismen hos moderaterna är en kulturpolitik och inte förbunden med politiskt inflytande och makt. Hårddraget kan det förstås som att moderaterna gärna äter sushi, lyssnar på ”världsmusik” och dansar salsa men inte vill ändra sina värderingar eller politiska konstitutioner, det vill säga inte släppa ifrån sig sin hegemoniska makt. Philomena Essed har tagit fram begreppet kulturell kloning för att tydliggöra detta tänkande. Hon menar att som en strategi för att behålla privilegierade rum uppkommer konstruktionen av homogenitet och sammahet (Essed, 2004: 91). I det här fallet tydligt representerat av svenskheten och det svenska medborgarskapet. Hon visar också på, här med hjälp av Edward Said, hur denna känsla av överlägsenhet både kulturellt, moraliskt och religiöst har djupa rötter i en kristen, europeisk tradition, precis den tradition som jag visar att moderaterna själva vurmar för (Essed, 2004: 84). Detta blir tydligt i moderaternas partiprogram där konstruktionen av det svenska ständigt är närvarande när invandraren görs till en relevant kategori i avsnitten om arbete, kultur/mångfald och bevarandet av kulturarv och i frågor om migration. Sammaheten konstrueras i motsatsen till det andra, det utdefinierade avvikande, och detta avvikande kan teoretiskt sett räddas och omvändas, men står samtidigt som en garant för sammaheten. Differentieringsretoriken hos moderaterna i fråga om svenskar/invandrare kan därför förstås som en strategi i att motivera och försvara svenskarnas privilegier. Annorlundaheten i begreppet invandrare har implicita förbindelser till uppfattningar om svenskhet.

Vilka de ”andra” är varierar medan den egna gruppen/normen svensk är en mycket mer stabil kategori. Begreppet invandrare är starkt kontextbundet och kan fyllas med olika betydelser. Det har hos moderaterna i det aktuella partiprogrammet en stark tonvikt på icke-vit/utomeuropeisk vilket gör att representationer av invandrarskap är knutet både till föreställningar om olika kroppar/utseenden, kulturuttryck och värderingar. De implicita gränserna för svenskhet leder till en homogenisering av de

individer som innesluts i den avgränsade kategorin och det tillhörande rummet i form av den territoriella nationen Sverige (O'Dell, 1998: 181). Jämsides med denna inneslutning står en uteslutning från de rättigheter som nationstillhörigheten är förbunden med för de som faller utanför gränserna för svenskhet. För de fungerar inte medborgarskapet som en garanti för rättigheter och inflytande utan verkar snarare vara knutet till skyldigheter och anpassning. Något jag menar görs i moderaternas politiska diskurs och som flera exempel jag tar upp visar på.

Mångkultur eller mångfald framstår hos moderaterna som en utopi men aldrig som en möjlighet, och om vi ska lyssna till Wallerstein kanske till och med som ett uttryck för populism och aldrig ett faktiskt önskvärt mål. Jag menar att både integration och kulturell mångfald är starkt ideologiska begrepp och att "Kultur" har blivit det nya, politiskt accepterade, begreppet för att göra skillnad mellan människor. Detta skillnadstänkande är djupt rotat i, och kommer till uttryck genom språket och kultur och etnicitet används som ett substitut för rasbegreppet. Rasifieringen får sociala konsekvenser då skillnadstänkandet är nära bundet till hierarkier där den ena, i det här fallet svenskarna, har mandat på att formulera skillnaden och framställa den egna gruppen som norm. Mångkulturbegreppet, som det används av moderaterna, saknar en nödvändig maktanalys och ignorerar de hierarkier som de språkliga binära oppositionerna är förbundna med. Samtidigt som politiken genom integration efterfrågar anpassning förväntas kulturella olikheter bevaras och framhävas. Oavsett om vi förväntas känna rädsla eller nyfikenhet inför det "främmande" menar jag att båda dessa inställningar är kulturrasistiska då det är just det främmande och annorlundaheten som exotifieras. Här anser jag att Judith Butlers problematisering av representationsbegreppet är relevant, hon skriver med representationer av kvinnor och män i åtanke och feminismens problematiserade förhållande till kvinnan som subjekt, men kategorierna kan växla.

När subjektet invandrare representeras av moderaterna skapar det en föreställning av att subjektet skulle existera före representationen (Butler, 2007: 50-51). Så när invandraren, genom mångfaldstanken (hos Butler jämställdhetstanken) ska frigöras, skapas det som politiken gör anspråk på att enbart representera, det vill säga invandraren och därigenom även svensken. När invandraren på det här sättet naturaliseras som en grundförutsättning före politiken legitimerar det politikens hegemoni (Butler: 2007: 51). Jag menar att en feministisk poststrukturalistisk analys

av den politiska diskursen kring svenskhet och invandrarskap blir relevant just för att feminismen bär på ett inneboende emancipatoriskt projekt. Men som Butler (2007: 55) och även Mohanty (2003) påpekar försvåras frigörelsen av tanken om representation. Det emancipatoriska projektet måste syfta till att befästa en förståelse av ett icke-historisk "före" diskursen där det representerade subjektet inte existerar.

Den marxistiska förståelsen av klass ser jag som en konsekvens av en språklig strategi av uteslutning och differentiering men inte som det som skapar denna differentiering. I enlighet med Wallerstein ser jag hur kapitalismen förutsätter en arbetande samhällsklass men jag menar att genom att visa hur denna underordning skapas och upprätthålls frigörs aktörskap. Genom att motsätta sig sin egen tilldelade positionering kan kvinnor och invandrade och andra utdefinierade individer förhandla positionerna. Det är som Yuval-Davis och Balibar påpekar just naturaliseringen som är grunden till rasism. Därför menar jag att benämna en annanhet måste vara den Andres rätt i ett emancipatoriskt projekt, i alla andra hänseenden är det likväl som för könskategorierna, fastlåsende och förtryckande.

7. Sammanfattning

Genom att göra en läsning av moderaternas partiprogram och identifiera den kapitalistiska/nyliberala diskursen den tillkommit i har jag kunnat belysa den ifrån ett annat håll, nämligen genom en feministisk poststrukturalistisk och postkolonial diskurs. Som Laclau och Mouffe påpekar kan förändringar i diskurser ske genom en diskursiv kamp och det blev därför intressant för mig att granska moderaternas partiprogram med en alternativ diskurs. Jag har gjort en tematisk innehållsanalys med verktyg, i form av analytiska begrepp, hämtade från Laclau och Mouffe.

Huvudsyftet med uppsatsen har varit att visa på vilket uttryck skillnadstänkandet tar hos moderaterna och vilka samexisterande diskurser som moderaterna motiverar och bygger kategorierna svensk och invandrad på. I min analys har jag kunnat visa att svensk och invandrad står som nodalpunkter i moderaternas partiprogram.

Kategorierna rättfärdigas genom att bygga på flera, i den politiska diskursen, etablerade föreställningar om nation och nationalitet och de upplevda identiteter som är förbundna med dessa. De är också starkt knutna till universalistiska föreställningar och en linjär historiesyn där de svenska/västerländska civilisationerna placeras högst upp i en utvecklingsskala. Denna koppling till nation, kapitalism och universalism gör att skillnadstänkandet har en rasifierande karaktär och jag anser att moderaternas partiprogram kan sägas administrera ett rasifierat skillnadstänkande kopplat till processer av inkludering och exkludering. Invandrare och svenskar är inte närvarande i hela partiprogrammet utan artikuleras endast kring politik rörande arbetsmarknad och arbetslöshet, migration och integration och kring kulturfrågor. Det är i dessa stycken som invandrare blir en kategori att skilja från svenskarna, där invandrarens situation och egenskaper anses vara så olika svenskarnas att de behöver benämnas. Dessa separata tillfällen för artikulation fyller kategorierna med betydelse och kommunicerar på så sätt identitetskategorierna, vad en invandrate förväntas vara och vad en svensk förväntas vara. Det är även här jag kan se skillnad i vad som motiverar differentieringen och hur det därigenom etableras en inbyggd motsägelse i kategorin invandrare.

Inom kulturpolitiken framställs invandrare som en heterogengrupp bestående av olika etnifierade grupper som anses bära en specifik kultur. Invandraren blir en tillgång och

en förutsättning för att bygga det nya moderna mångkulturella Sverige där vi alla ses bära på olika kulturer att uttrycka och visa upp. Kulturpolitiken bär på ett universalistiskt anspråk där alla kulturers lika värde och existensberättigande hävdas. Men samtidigt får den svenska kulturen och bevarandet av svenska kulturminnen ett artikulert företräde inom politiken. Politiken blir kulturkonservativ därför att kulturen förväntas vara statisk och ses som något som ska bevaras. Det etableras ett olikhetstänkande och förmedlas en essentiell syn på kultur. Detta fungerar också som ett incitament till att värdera svensk kultur och hävda dess specifika särdrag och nödvändigheten av dess bevarande. Olikhetstänkandet inom kulturpolitiken tar ingen hänsyn till etnifieringens effekter i ett i övrigt segregerat samhälle där diskriminering på basis av kultur och etnicitet är ständigt närvarande. Den diskurs som etableras här är rasifierande då den befäster skillnader mellan människor och ignorerar skillnader inom de utdefinierade grupperna. Etniciteten och kulturen blir en privilegierad identitet och framställs som något en person är i första hand, det blir inte subjektens val vilken identitet som ska hävdas starkast utan det etableras en syn där etniciteten blir ett ofrivilligt första benämning som anses kommunicera något om personen.

Det andra området i materialet där nodalpunkterna artikuleras är där det talas om arbete, arbetsmarknad, arbetslöshet och bidragssystem. Här etableras en starkt ekonomisk diskurs kring invandrarskapet. Invandrare blir relevant som kategori för de specifika problem de anses ha i egenskap av arbetslösa och inte alltid anställningsbara i önskad utsträckning. Detta förklaras som en brist på humankapital i fråga om språkkunskaper, lägre utbildning och deras svårigheter (på grund av en alltid närvarande annorlunda kultur) att smälta in och anpassa sig till svenska arbetsplatser och arbetskamrater. Till skillnad från kulturpolitiken som efterfrågar skillnad fokuserar arbetspolitiken istället på anpassning till det svenska. Invandraren utdefinieras men förväntas att anpassa sig till det svenska och därigenom bli mer anställningsbar. Samtidigt som arbetskraftsinvandring hos moderaterna framställs som en nödvändighet för framtiden med hänvisning till Sveriges demografiska problem blir de invandrare som kommit hit av andra anledningar aldrig en tillgång i den moderata arbetsmarknadsdiskursen. Den etniska diskrimineringen på arbetsmarknaden ägnas två meningar medan partiet fokuserar på hur invandrare ska komma ut på arbetsmarknaden genom det som Hansen kallar en nyassimilatorisk diskurs. Lösningen på invandrarens problem ses vara just ökade språkkunskaper tidigt

och undervisning i det svenska samhället, samtidigt förespråkar moderaterna att regleringarna av arbetsmarknaden måste minska så att det blir lättare att anställa. Detta synsätt riskerar att undergräva de anställdas rättigheter och arbetsgivarnas skyldigheter och riskerar därigenom att ytterligare låsa fast människor i en underlägsen position. Moderaterna legitimerar ett utnyttjande på arbetsmarknaden genom att göra det till en fråga om integration där ett jobb oavsett arbetsförhållanden är bättre än inget jobb. Som Peo Hansen visar kan detta förstås utifrån en implicit etablerad tanke om att Sverige ska tjäna och tjänar på invandrarna och aldrig tvärt om. Den ekonomiska underklass som invandrarna, på grund av förhållandena på arbetsmarknaden, utgör tjänar Sverige på. Wallerstein och Balibar (1997) har kunnat visa hur rasifieringen och sexismen fungerar som ett medel inom kapitalismen att skapa och behålla en arbetande, lågavlönad samhällsklass. Differentieringen fungerar organiserande men samtidigt, parallellt med detta etableras en diskurs hos moderaterna om integrering med första syfte att få invandrarna mer lika svenskarna genom anpassning. En invandrare som tagit till sig en stor del av det som anses vara svenskt värderas högre än en invandrare som fortsätter hävda sin tidigare nationella och kulturella tillhörighet. Den blir istället ett problem på arbetsmarknaden och denna diskurs som vill etablera en kulturell sammahet står hos moderaterna parallellt med den kulturpolitiska där det är just kulturella säruttryck och etniska identiteter som värderas högst. Moderaterna etablerar en stigmatiserande och ofrivillig identitetskategori genom att skilja invandrare från svenskar. En invandrare på socialbidrag kommer alltid att misstänkliggöras på grund av den ledande diskursen kring arbetslösa invandrare som jag visat på. När kultur ses som en avgörande faktor för vissa människor riskerar det också att de rättigheter som är förbundna med det svenska medborgarskapet förhandlas. Allra hårdast riskerar detta att drabba kvinnor som redan är en missgynnad kategori i Sverige. Vid exempelvis våld finns risken att så kallade invandrarkvinnor inte får samma hjälp som svenskar. Då våldet i deras fall kan ses som kulturellt kan det därigenom skapa en konflikt mellan ”rätten till sin kultur” och svensk lag om våld och våld i nära relationer. Detta kan utifrån Balibar och Wallerstein ses som ett typexempel på en kapitalistisk, västcentrerad, nyliberal diskurs och kan ses etablera en arbetande samhällsklass med svagare rättigheter samtidigt som subjektens identitetspositioner förutbestäms och begränsas och därigenom internaliseras och döljer underordningen och samhällets vinster av den.

Den tredje delen i partiprogrammet där invandrare skiljs från svenskar är vid frågor rörande migration. Där talas det om invandrare, flyktingar, anhöriginvandring och arbetskraftsinvandring. Här samsas framförallt två diskurser. Det påpekas att det är en skyldighet att ta emot människor som tvingats fly, moderaterna framställer Sverige som ett föregångsland med en generös invandringspolitik baserad på ett humanistisk och universell god människosyn grundad på kristna värderingar. Men samtidigt finns den ekonomiska diskursen närvarande uttryckt genom en misstänksamhet gentemot så kallade illegala invandrare. De som anses komma hit för att utnyttja en generös välfärd med generösa bidragssystem. Misstänksamheten artikuleras parallellt med skyldighetsdiskursen inom dessa delar av materialet och etablerar misstron mot ”oärliga invandrare” i en större politisk diskurs. Denna misstro leder till att själva politiken präglas av en starkt reglerad invandring där invandrares skyldigheter står i centrum, där invandraren ska göra rätt för sig och förtjäna vår humana och goda människosyn. Detta visar hur den universalt goda människosynen är starkt villkorad och förbunden med en mängd skyldigheter och föreställningar om den gode medborgaren. Här ses just de kulturella skillnaderna som ett problem där de ifrån, i förhållande till Sverige, kulturellt avlägsna platser inte ses dela det universella människovärdet utan istället styras av förtida kulturella värderingar. Även här blir lösningen anpassning. Anpassningen är priset för att förtjäna den humana svenska invandringspolitiken. Synen på oviljan till anpassning gör att invandringspolitiken regleras hårdare och moderaterna för även fram en politik för återvandring, där invandrarna förväntas återvända när situationerna i hemländerna förändrats. Även detta en kontrast till deras integrationsiver. Den bild som etableras hos moderaterna menar jag är den att den generösa invandringen ska kosta Sverige så lite som möjligt och får gärna till och med vara en så kallad vinn-vinn situation, där Sverige ändå drar den längsta stickan.

I moderaternas handlingsprogram och idéprogram behandlas invandrare, precis som svenskar som könlösa kategorier. Det tas ingen hänsyn till kön och de olika politiska implikationer kön får i samhälle, politik och ekonomi. Problemet är att i politiska sammanhang uppfattas ett outtalat kön oftast som ett manligt kön. Helt ofrånkomligt står mannen fortfarande som norm i samhället. När kultur essentialiseras så som jag innan visat på i den borgerliga diskursen får det olika följder för män och kvinnor eftersom könsroller konserveras i egenskap av kulturell egenart och inte längre ses

som ett globalt, patriarkalt problem. Uppfattning om både kultur och nation är, som Yuval-Davis m.fl. kunnat visa starkt könade kategorier. Kulturbegreppet och etnicitetstänkandet riskerar att dölja och mystifiera social organisation och blir därför blint för könsmaktsordningen och för förtryck baserat på kön. Att moderaterna inte tar hänsyn till kön när de etablerar identitetskategorier baserade på etnicitet menar jag är ytterligare ett exempel på att uppdelningen mellan ”svenskar” och ”invandrare” finns där för att moderaterna tjänar på den uppdelningen. ”Invandrare” är förlorarna i den rådande politiska diskursen genom att bli fastlåsta i en etablerad kategori starkt knuten till ekonomi och ideologi.

Litteraturlista

- Balibar, Étienne & Wallerstein, Immanuel (2002). *Ras, nation, klass: mångtydiga identiteter*. Göteborg: Daidalos
- Beauvoir, Simone de (2002). *Det andra könet*. Stockholm: Norstedt
- Burr, Vivien (1995). *An introduction to social constructionism*. London: Routledge
- Butler, Judith (2007). *Genustrubbel: feminism och identitetens subversion*. Göteborg: Daidalos
- Butler, J (1997): ”Det performativa könet”. *Res Publica* 35/36, sid 13-23, 25-35. 30 s.
- Börjesson, Mats (2003). *Diskurser och konstruktioner: en sorts metodbok*. Lund: Studentlitteratur
- De los Reyes, Paulina, Molina, Irene & Mulinari, Diana (red.) (2006). *Maktens (o)lika förklädnader: kön, klass & etnicitet i det postkoloniala Sverige : en festskrift till Wuokko Knocke*. [Ny utg.] Stockholm: Atlas
- Essed, Philomena (2004). Rasism och preferens för sammathet: om kulturell kloning i vardagslivet. *Rasism i Europa: kontinuitet och förändring : rapport från forskarseminariet 5 november 2003 / Balibar, Étienne, Mattsson, Katarina & Lindberg, Ingemar*. Stockholm: Agora. S. 78-107
- Hansen, Peo (2008). *EU:s migrationspolitik under 50 år: ett integrerat perspektiv på en motsägelsefull utveckling*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur
- Lenz Taguchi, Hillevi (2004). *In på bara benet: en introduktion till feministisk poststrukturalism*. Stockholm: HLS förl.
- Lykke, Nina (2009). *Genusforskning: en guide till feministisk teori, metodologi och skrift*. 1. uppl. Stockholm: Liber
- Mattsson, Katarina (2004). Vit rasism. *Rasism i Europa: kontinuitet och förändring : rapport från forskarseminariet 5 november 2003 / Balibar, Étienne, Mattsson, Katarina & Lindberg, Ingemar*. Stockholm: Agora. S. 108-141

Mohanty, Chandra Talpade (2003). *Feminism utan gränser: avkoloniserad teori, praktiserad solidaritet*. Stockholm: Tankekraft

Mulinari, Diana & Neergaard, Anders (2004). *Den nya svenska arbetarklassen: rasifierade arbetares kamp inom facket*. 1. uppl. Umeå: Boréa

O'Dell, Tom (1998). Svenskhetens dynamik: att konfrontera jaget och den Andre. *Dikotomier / Fredrik Miegel, Fredrik Schoug (red.)*. S. 181-201

Sverige. Utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering (2006). *På tröskeln till lönearbete: diskriminering, exkludering och underordning av personer med utländsk bakgrund : rapport*. Stockholm: Fritze

Sverige. Utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering (2006). *Arbetslivets (o)synliga murar: rapport*. Stockholm: Fritze

Winther Jørgensen, Marianne & Phillips, Louise (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur

Yuval-Davis, Nira (1997). *Gender & nation*. London: Sage

Internetkällor

Valmyndigheten, hämtad 20101215

<http://www.val.se/val/val2010/slutresultat/R/rike/index.html>

Nationalencyklopedin, hämtad 20110125

[http://www.ne.se.support.mah.se/lang/meritokrati](http://www.ne.se/support.mah.se/lang/meritokrati)

Övrigt tryckt material

Moderaternas idéprogram

”På tröskeln till mänsklighetens bästa tid”, 2001

Moderaternas handlingsprogram

”Vår tids arbetarparti. Handlingsprogram för nya moderaterna”, 2007